

van dit drama in de dierenwereld, waarbij de ongebreidelde en roekelooze hebzucht van Homo sapiens de vernietigende rol speelde en met welk een succes! Eenige tientallen jaren later waren de steeds in hun broedplaatsen gedecimeerde vogels, waarbij op de eerste plaats de jongen het moesten ontgelden, eens de talrijkste vogelsoort der aarde, volkomen uitgeroeid. Tevergeefs trachtten degenen, die de catastrofe vermoedden, door het doen uitvaardigen van wetten ter bescherming van deze duif haar uitsterven te voorkomen. Men luisterde niet naar hen en men beriep zich op het geweldig aantal, waarin de soort nog voorkwam. Men vergat echter, dat geen enkel diersoort bestand is tegen het stelselmatig dooden van de jongen vóór deze nakomelingen hebben voortgebracht. Daarbij kwam nog, dat juist in het groot aantal, waarin de vogels bijeen plachten te broeden o.m. het behoud der soort was gelegen, die reeds door haar weinige schuwheid en het gering aantal jongen, dat per paar werd voortgebracht, gemakkelijk met ondergang werd bedreigd. Indien de oude vogels werden gedood of verongelukten, werden toch de nog niet vluchtige jongen door andere vogels mede verzorgd. Toen tengevolge van de onophoudelijke vervolging op de broedplaatsen de vluchten en broedkolonies steeds kleiner in aantal en omvang werden, gingen er meer jongen door natuurlijke omstandigheden verloren en was bovendien de nakomelingschap geringer. Jongen, waarvan de ouden verongelukten, werden in die kleine broedkolonies niet meer door ouden verzorgd en waren dus onherroepelijk verloren.

Van toen af ging het snel achteruit met dezen ongelukigen vogel en het begin van deze eeuw zag het einde van het drama: de laatste der Mohikanten stierf te Cincinnati!

Men heeft wel de schuld van het uitsterven willen schuiven op natuur catastrophes als cyclonen en zware

stormen gedurende den trektijd, waardoor de vogels met honderdduizenden in de zee of de groote meren verdrinken, doch dit argument snijdt geen hout. Dergelijke ongelukken hadden zich vroeger ook reeds voorgedaan, doch de talrijkheid, waarin de soort voorkwam, maakte het mogelijk dergelijke verliezen in enkele jaren aan te vullen. Ook het verdwijnen van een groot deel der bosschen, waar de duiven hun voedsel, dat hoofdzakelijk uit eikels, beukennoten, kastanjes en tal van andere boomzaden bestond, moesten vinden, wordt als oorzaak van haar ondergang opgegeven. Doch ook dit argument is niet afdoende. Vooreerst bleef er in Noord-Amerika nog genoeg bosch over en ten tweede konden de duiven op de nuw ontgonnen graanvelden voldoende compensatie vinden voor het verlies van boomzaden. Ze bedreigden zelfs sommige streken met hongersnood door het vernielen van den graanoogst!

Trouwens het geval van de trekduif staat in Amerike niet op zich zelf. Precies hetzelfde is geschied met den Eskimo wulp, *Numenius borealis* (J. H. Forster), welke gedurende den najaars- en voorjaars trek van Noord- naar Zuid-Amerika vise versa, door zulk een groot aantal schutters vanwege zijn smakelijk wildbraad is vervolgd geworden, dat ook deze fraaie vogel thans vrijwel tot de uitgestorven diersoorten behoort.¹⁾

Het is te hopen, dat het paartje opgezette trekduiven in ons museum het nog lang zal uithouden. Van een beschrijving der vogels zie ik af. In plaats daarvan raad ik belangstellenden aan zelf de vogels in het museum te gaan bezichtigen.

¹⁾ Blijkens een bericht in „The Ibis” 1940, vol. IV, No. 1, p. 181, werden op 16 Februari 1937 nog 2 of 3 Eskimo-wulpen waargenomen in de provincie Buenos Aires in Argentinië.

Determineertabel voor de werksterkasté der Nederlandsche mieren

Herziene 2e druk.

A. Stärcke

(Vervolg).

- De scapus ♀ en ♂ houdt het midden tusschen *scabrinodis* en *rugulosa*. Het ♂ heeft een scapus zoo lang als de 3 volgende leedjes (zoo lang als de 4 volgende leedjes = *M. aloba* (For.) Sants.) en een op die van ♂ *scabrinodis* gelijkende lange beharing (zie fig. 40 c) Pyr. Spanje, Portugal, Marokko.

M. sc. rolandi Bondr.

- b. sculptuur slechts iets sterker dan bij *rugulosa* (vgl. het eerste steellid); area fr. nooit mat.

Zie *M. scabrinodis scabrinodis* Nyl.

Area mat en grof in de lengte gestreept. Sprietschaft als *rugulosa*. Sculptuur sterk. Doorns weinig of niet divergent (fig. 44), zoo lang als de afstand hunner punten. Roodbruin met donkeren kop en achterlijf. 4—5.5 mm, fig. 37 g en 44.

M. sulcinodis Nyl.

Inlandsch. Faun. neerl. nov. sp. 26, den Dolder 1 ♂ (S.), Wageningen 1 ♂ (Betrem). Een nest op de Hooge Veluwe (Quispel '41!). Boreaal-alpien; in Zuid-Engeland! echter op heiden (35 loc.). In België als glaciaalrelict in de Hautes Fagnes (bij Stavelot). Zou dus bij ons op heide als relict gevonden kunnen worden.

(— als de vorige; schaft iets geknikter, aan de strekzijde een spoor van tand. Engadin).

v. sulcinodo—scabrinodis For.

23. Area frontalis glimmend, dikwijls van achteren of zelfs bijna geheel fijn gestreept. Sprietschaft na de knik, die wat verdikt is, van boven lepelvormig afgeplat, de randen der afplating soms, vooral bij groote individuen, naar achteren tot een stompen tand uitgezet (fig. 45 b—d). Precies loodrecht op het vlak van de knik gezien is de knik aan de strekzijde scherp rechthoekig; de voorzijde is uitgehold. (Niet uitgehold = *M. granulinodis* Nyl. Rusland). Sculptuur sterk, doorns lang. Licht- of donkerbruin; 3.5—5.6 mm. ♂ schaft zoo lang als 4 volgende leedjes; funiculusharen niet langer dan elk leedje; scheen schuin behaard. (door Bondroit en Forel 1915 abusievelijk *M. scabrinodis* Nyl. genoemd). *M. sabuleti* Meinert. Op droge plaatsen en heiden zeer alg. Ook in veenmos. Evenzoo in de oml. geb.
- als de vorige, maar met nog sterker sculptuur, de (bij recht op zij afstaande schaft) mediaalwaarts gekeerde rand van de sprietafplating eenigszins omhoog gericht, in profiel een schuin tandje vormend (fig. 37 d), naar achteren tot een grooten stompen, soms schuin opgericht tand uitgezet. Area fr. met grove langstrepen. Gemiddeld iets grooter (♂: schaft zoo lang als $4\frac{1}{2}$ à 5 volgende leedjes).

Myrm. sabuleti Meinert, var. *scabrinodo lobicornis* Santschi.

Sabuleti wordt thans weer als afzonderlijke soort beschouwd.

Scapus als fig. 45 b—d = *sabuleti* var. *scabrinodo-lobicornis* (For.) Sants. Gemeen op heiden en andere warme gronden. Scapus als fig. 45 a: idem. Staat de verbreding niet alleen naar achteren uit, maar is ze bovendien omhooggericht, zooals fig. 37, 1e kolom d, dan is dit var. *lonae* Finzi. Steyl L. en den Dolder (S.).

¹⁾ Frontaalindex If. is de kopbreedte (mct de oogen), gedeeld door de voorhoofdsbreedte op de smalste plaats.

Fig. 44.
Myrmica sulcinodis ♂ uit
Aosta, doorns en petiolus.

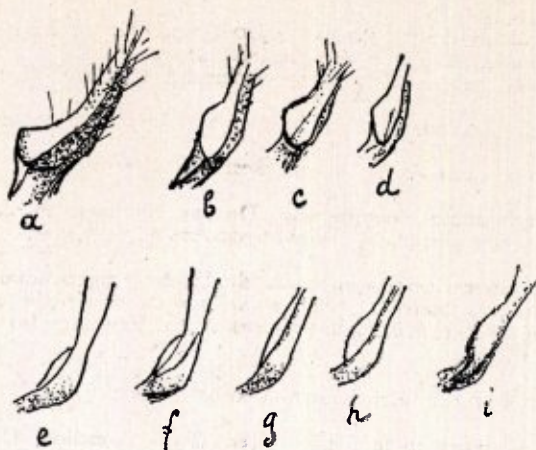

Fig. 45. 1e sprietlid. Knik schuin van mediaal en van bovenachter. a is *sabuleti* var. (zie boven), b—d *sabuleti* (zie boven), e—h kunnen zoowel *sabuleti* als *scabrinodis* of *puerilis* zijn; dit is alleen door het ♂ te beslissen, als volgt: (zie fig. 40 c en d)

- Scapus zoo lang als 4 of ruim 4 volgende leedjes *sabuleti* Mt.
- Scapus zoo lang als 3 volgende leedjes, evenals die leedjes lang, kranswijs behaard, meest donker, ook de schenen dicht en iets golvend behaard *scabrinodis* Nyl.
- Scapus zoo lang als 3 volgende leedjes, evenals die leedjes met kortere, stijve haartjes, hoogstens zoo lang als het leedje waarop zij geplaatst zijn, meest geelachtig en dunner. (Niet of nauwelijks onderscheidbaar van *rugulosa* ♂), *puerilis* Stårcke, '42. T. v. E. Zandvoort (v. d. W. I), Vlieland (Reclaire en v. d. W. I), den Dolder (S.), Veluwe en vermoedelijk ook elders. Ook in Frankrijk (Allier) en Thüringen, Roermond, 1943 (van Boven).
- ♂. Eenige langsrimpeltjes achter de oogen is ab. *dolens* Stke. Woeste Hoeve (Everts), Allier en Thüringen. Met de nom. v., die een fijnkorrelige rimpellooze kop heeft. (♂).

— als de eerste, maar thorax en kop met geringer sculptuur. Spriet (fig. 45 e—i) intermediair tusschen *sabuleti* en *rugulosa*; de lepelvormige afplatting nagenoeg ontbrekend, tot een randje of (e, f) oortje gereduceerd, of alleen de (bij opzij afstaande spriet) achterhelft van de schaft betreffend (h), de voorhelft als bij *rugulosa* gebogen, de afplatting, als zij is aangeduid, smal en aan de achterbuitenzijde van de knik, inplaats van aan de bovenzijde, of wel de schaft is niet geknikt, maar rechthoekig gebogen, als bij *rugulosa*, maar de bocht duikt weg in een smal donker kraagje (*M. ruguloso-scabrinodis* Forel 1874, = *M. sc. scabrinodis* Nyl. var. *rugulosoides* Forel 1915) (fig. 45i, 48). Eerste steellid met een knobbel waarvan het bovenvlak gemiddeld niet zoo scherp als bij *sabuleti* is afgescheiden van de achterhelling (fig. 47). Dit laatste kenmerk niet constant. Ook de rest intermediair. De soort is scherp onderscheiden door het ♂: schaft zoo lang als de 3 volgende leedjes; de eerste funiculusleedjes afstaand lang behaard, de haren langer dan het leedje waarop zij zitten; scheenen recht afstaande behaard.

Myrmica scabrinodis scabrinodis Nyl.

(= *M. scabrinodis* var. *sabuleti* Forel 1915 nec Meinert.)

(= *M. speciosoides* Bondr.) Algemeen verspreid. Ik zag geen ex. uit de lage cultuurstreken. België: alg. Lichtgekleurde ex. uit vochtige biotopen zijn ab. *rugulosoides* For. Naardermeer (Corporaal) en Soesterveen! Hoorn (Texel) (v. d. W. I).

Donkere, sterker gesculpteerde exemplaren uit bergstreken zijn ab. *pilosiscapus* Bondr. F. N. nov. Wijster (Dr.). Blöte '32. Zij zijn niet wezenlijk verschillend van *scabrinodis*. Evenzoo maar voorzijde van de knik niet uitgehoud.

Niet in ons gebied.

M. granulinodis Nyl. (scabr. var.?)

- mat gehagrineerd of gestreept
- 24. (Op de schafthknik een naar boven gerichte tand (fig. 37e en 49). Sterke sculptuur; voorhoek van den eersten knoop scherp recht (in profiel). Doorns veel korter dan bij *scabrinodis* (fig. 41), iets korter dan de afstand

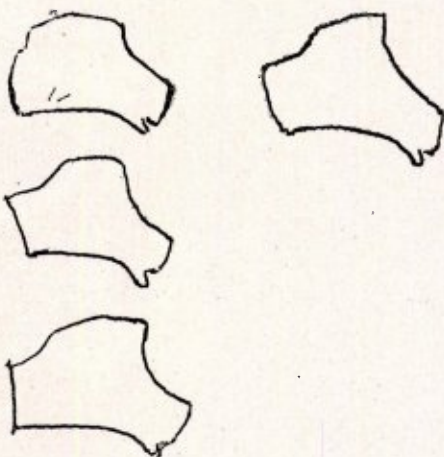

Fig. 47. Petiolusprofiel, links *sabuleti*, rechts *scabr. i. sp.*

Fig. 48. Scapus v. *rugulosoides*, × 50.

Fig. 46. Scapus *M. scabr. scabrinodis*, den Dolder
M. sabuleti var. *lonae*,
den Dolder. × 25.

Fig. 49. Scapus *M. lobicornis alpina* Stke ♂ (Val Aosta), m. coll. en *M. latifrons* Stke ♂ (Buffalo, type) × 25.

hunner punten. Area met langsrimpels. Metanotaalgroef diep. Thorax geelbruin, kop en gaster bijna zwart. 3,6—5 mm. (♂ : schaft zoo lang als 6 à 7 volgende leedjes). *lobicornis* Nyl.
Alpien-Boreaal; niet in ons gebied. Een subsp. vroeger in Engeland! (44 loc. maar *M. schencki* was niet onderscheiden).

Id. maar geheel donkerbruin. Rimpels van den kop weinig netvormig verbonden. 4—4,8 mm, tand der schaft hoog. Subsp. *arduennae* Bondr.

Hockai bij Spa (Bondroit) Luxemburg en bergstreken van Westfalen (Wasmann). Ik heb een ex. uit Thüringen.

— geen tand. Sprietknik eenvoudig stomphoekig. Doorns zoo lang als de afstand hunner punten. Eerste steellid kort; tweede lid weinig gerimpeld. Donker roodbruin. 4—4,4 mm.

Pyreneeën. Een ex. uit Gerolstein! beantwoordt aan de beschrijving behoudens de kleur, die wat lichter is. *Myrm. Wesmaeli* Bondr. (Scabr. var.?)
M. Wesmaeli Bondr. is volgens Santschi '31 een var. van *M. sulcinodis* uit de Pyreneeën.

N.B. Vele Myrmica-soorten houden gemengde bruidsvluchten. Een zeer interessant gebied van soortvorming.

25. *Leptothorax*. Spriet van 11 leedjes 27

26. Scheen met afstaande haren; roodbruin met donkerder kop en gaster 3, 1—3, 7 mm.

Dennen-slankmier. L. acervorum F.
Limburg (Wasmann) achter schors en in stronken (en takjes; Westhoff '41), meest van dennen, den Dolder! half-gastmier bij Formica sanguinea-fusca vrij z.; Baarn, Winterswijk, Overveen (v. d. W.), Nunspeet bij F. exsecta (v. d. W. en Mc. G.), Otterlo bij F. rufa s. ampl. (Mc. G.), Doorn, Laag Soeren (Mc. Gill.), Vaals 26-5-'27 v. d. W.), de Lutte '28 v. d. W.), Putten G. ♀ deal. 15-7-'17 O.I., Denekamp ♀ deal. 1-6-'30 v. d. W.), Delden, nest 31-3-'34 v. d. W.), Epen ♀ deal. 10-6-'32 v. d. W.), Vaals '33 v. d. W.), Beetsterzwaag 4-6-'33 v. d. W.), Rijsbergen 24-7-'31 v. d. W.), Wasmeer Hilversum '32 Bels 120, Hoenderloo, Onzalige Bosch, Epen L., Kijfhoek en Naaldenveld (duin), Lhee Dr., Schurenberg bij Lhee, Odoorn, Schoonoord, Delden, Ratum, Blaricum (Westhoff en de J. '41), Roermond (J. K. A. van Boven). België: F. de Soignes, Maasvallei, Ardennen. Rijnprov.: alg. bij andere mieren, Kleve (bij rufa), Elberfeld alg. Kottenforst, Oberwinter, Dappach (Eifel). Gerolstein! Kaltherberg, Koblenz, Koblenz, Nahedal. Gr. Britt.: overal verspreid maar niet talrijk.
— alleen met liggende beharing; breeder van bouw; geelrood met bruinen kop en gaster. 2,4—3,7 mm.

L. muscorum Nyl.
Leptothorax muscorum werd in 1926 te Ubbergen op een dorre heidehelling door mij voor het eerst bij ons gevonden, vlak bij een nest van *F. sanguinea* en een nest van *Myrmica schencki*. Dit exemplaar heeft relatief korter doorns en een langsindruk in den clypeus (var. *gredleri* Mayr). Beide kenmerken fluctueeren echter en de plaats van „var. *gredleri*” is onzeker. Voorts werd deze soort nog aangetroffen te Nunspeet (Raignier!), Houthem (nest, H. Schmitz '32), Nijmegen 1-8-'32 (de Kort!). Deze exemplaren naderen eveneens tot de var. *gredleri* Mayr coll. Raignier ♂ ♂ ♀ ♀)). Hengelo (Boelens, nest aan voet van een berk 5-'38 l.). Delden (Westhoff '41). Volgens schrijven van den Heer W. F. M. Bleys dd. 12-5-'37 bezat hij een kolonie, deel van een door P. Scholte 1933 te Groesbeek verzamelde kolonie, waarin de oorspronkelijke ♀ was gestorven, doch door geboorte van nieuwe ♀ ♀ en ♂ ♂, gevolgd door bevruchting in het kunstnest, nieuwe moeren waren ontstaan. omg. Roermond, Sanders en v. Boven.
Boreaal-montaan, België: Hautes Fagnes bij Hockai, Rijnprov.: Elberfeld, Kottenforst, Koblenz. Engeland: niet vermeld, (id. meer geelachtig; clypeus als bij *acervorum*, in het midden met een concaven langsindruk. Var. *gredleri* Mayr.

Duitschland en Oostenrijk. Niet in ons gebied. Ex. Beek b. Niim. nadert de var.
27. Rug tusschen meso- en epinotum duidelijk ingedrukt; geel, ook de knods, een breede zwartbruine dwarsband over het achterlijf; kop van boven bruinachtig; 2, 5—3 mm (fig. 51).

Lept. nylanderi Förster.
In stengels en onder schors, f. nov. sp. '26. Winterswijk (Mc. Gill!) (Epinotum onregelmatig gerimpeld, rest van den thorax gegranuleerd. Doorns zoo lang als ruim de helft tot $\frac{2}{3}$ van den epinotumrug, breed aan de basis, niet zeer scherp, wat gebogen, zoowel naar onderen als naar binnen. Bruingeel, kop over het mid-den vrij sterk berookt, bij verschillende ex. ver-uitgebreid. Achterste $\frac{2}{3}$ van het eerste segment zwartbruin, behalve de uiterste achterrand, grens niet scherp. Meso-epinotaalgroef scherp. Laatste spriedlid zuiver bruingeel, aan de overige funiculusleedjes (bij $20\times$ alleen te zien) een zeer smal berookt randje.
7-8-'11 Valkenburg L. en Bunde (Wasmann, ongedet. ♂ !), Maastricht 1-5-'30 ♂ ♀ deal. (Scholte, coll. Raignier!), Oudenbosch (Aug. '27 ♂ ♀ al. Raignier!), Houthem (♀ deal. ♂ '26 v. d. W.), Rijsbergen (♂ '29-5-'32 Reclaire!), Kickberg bij Mook, ♀ ♀, Delden ♀ ♂ ♂ meerdere nesten, Deldenerbroek, Ratum,

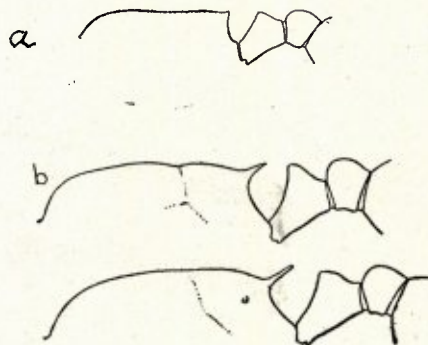
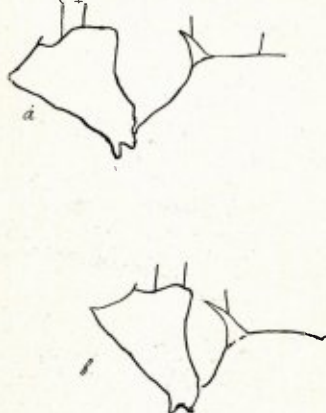

Fig. 50. Thoraxeinde en petiolus: boven: *L. unifasciatus* $\times 50$; onder: *L. Nylanderi* v. *parvulus*.

Fig. 51. Thoraxprofiel en steel: a. *Leptothorax corticalis*; b. *L. Nylanderi*; c. *L. affinis*. Naar Bondroit.

Fig. 52. I. *L. affinis* ex. uit Dresden, doorn; II. *L. interruptus*, doorn en petiolus.

Kotten en Mook (Westhoff en de J. '41), Doetinchem ♀ 19-6-'32 v. d. W.I., Renkum 9-'31 ♂ Uyttenboogaart, Ginneken '29 v. d. W.I., alles samengenomen niet zeer zeldzaam in takjes en onder schors en mos nestelend in het subcentreupeesch district, in oude bosschen. Vele larven overwinteren. Even carnivoor en even geducht geangeld als de andere soorten van slankmier, die weliswaar traag van beweging zijn, maar wier vergiftige steek zeer sterk op andere insecten inwerkt (sterker dan andere genera) en die allermint den naam van vreedzaam en schuw verdienen, welken zij genieten. (S.).

België: Overysse (Brab.), Dalen van Sambre, Maas en de meeste zijrivieren. Rijnprov.: Aken, Dusseldorf, Ahr, Zevengeb. Engeland 45 loc., bijna geen in het Noorden.

id., maar bleekgeel, een smalle bleekbruine dwarsband, 1, 8—2,6 mm (fig. 50).

V. parvulus Schenck.

België: Namur; Rijnprov.: Münster a. Stein!

Geen metanotaalsleuf of twijfelachtige m. sl. maar *knods donker*

28. (Clypeus met langssleuf tusschen opstaande randen; rug bijna recht, doorns lang; geelrood, ook de knods; achterlijf bruin behalve geheel van voren 2,5—2,7 mm. 28

Niet in ons gebied, Midden-Europa zzz. *Lept. clypeatus* Mayr).

- in het midden met een verheven lijn die al of niet duidelijker is dan de overige lange strepen; rug convexer 29

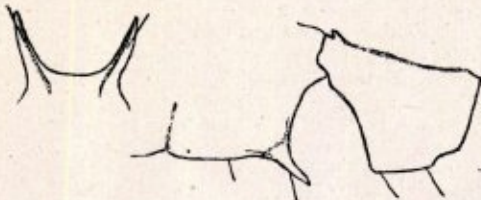

Fig. 53. *L. affinis* (co-type, coll. Wasmann).
(Subsp. *rabaudi* Bondr.).

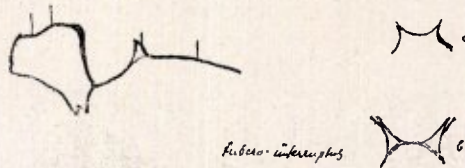

Fig. 54. Thoraxprofiel en steel. *Leptothorax t. tubero-interruptus* ♂ uit Meyendel, coll. Betrem. orig.
Doorns, van voren en van boven gezien: a. *L. t. tubero-interruptus*; b. *L. t. unifasciatus* orig.

29. Epinotum-tanden zeer kort (fig. 51a) bijna even breed als lang; de bovenzijde nagenoeg in het verlengde van den rug, de achterzijde verticaal. Eerste steellid zeer kort, bijna even hoog als lang. Roodachtig, ook de sprietknods; bovenzijde van den kop en achterlijf donkerbruin. Ook wel lichter of donkerder, 2,3—3,2 mm.

zz. niet inlandsch. België; niet waargenomen. Rijnprov.: Dusseldorf, Ahr, Zevengeb., Boppard, Kreuznach. Engeland: Wight, eene var. met langere doorns bij Pangbourne. (Nylandero-corticalis? Ref.).

- slechts iets langer; petiolus langer, duidelijker gesteeld; geen duidelijke metanotaalsleuf; rest als de vorige: 2,1—2,4 mm. Niet in ons gebied.

- langer. *Sprietknods donker*, behalve bij *luteus* die geheel lichtgeel is, moeilijk te onderscheiden vormen van den Linneont *L. tuberosum* F.

- langer. Sprietknods niet of zeer weinig donkerder dan de rest van de spriet; eenige Zuid-Europeesche soorten. Zie ook *L. affinis* 31. 30

(Wordt vervolgd).

REMARKS NO NEW OR LITTLE KNOWN INDOMALAYAN MOTHS (LEPID. HETEROC.). XI.

By Prof. Dr. W. Roepke, Wageningen.

37. *P. capucina* n. sp.: fig. 29 ♀.

♀. A smaller species. Palpi dark greyish brown, antennae lighter greyish brown, slightly bipectinate, pectinations reaching tip. Head above and median area of thorax upperside dark velvety brownish black, as usual. Forewings of a reddish brown tinge, the crosslines lighter, nearly whitish, but very faint, hardly visible, strongly undulating. Apex with a very prominent, large, dark

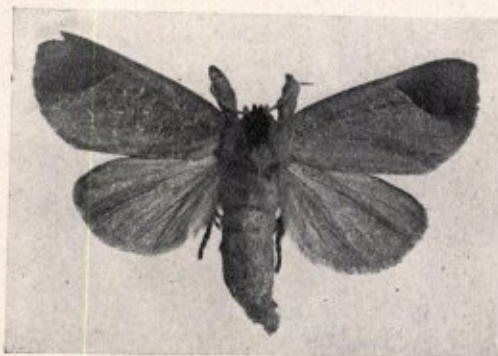

Fig. 29. *Pygaera capucina*, holotypus, 1,6 × n.s.

brown patch which is, at its inner side, sharply bordered by the postmedian crossline. This line is not undulating, but strongly bent on *v*₄, nearly in an angle of 90°. It does not reach costa, but ends at upper angle of cell. Cilia equally reddish brown. Hindwing with cilia more greyish brown, abdomen and underside of the same coloration, legs something darker, chiefly forelegs.

1 ♀, 37 mm, holotypus (apex of left fore wing slightly, damaged), Buitenzorg, 1894, bred by Mr. Piepers, Museum Leiden.

38. *Dudusa nobilis borneensis* Rpk e.

T. v. E. 36, 1943/44, p. 79, f. 3 (♂ gen.): Samarinda, S. E. Born.

The description of this "subspecies" is based on one specimen only which is so badly worn that it has lost practically all its wing scales and a good deal of its pilosity. Therefore, it shows no longer any trace of its pattern nor of its characteristic hairtufts. But when going carefully through my Notodontid material and when reexamining the specimen once more critically, I become inclined to doubt whether it belongs to *nobilis*. I think that it may be rather a *Tarsolepis remicauda* ssp., and when comparing the male genitals, as figured in the above mentioned publication (fig. 3 and 5), this supposition gets more ground, chiefly by the shape of the uncus and by the armature of the aedeagus. Only the valva is rather different, it is more slender, but it shows the same rudimentary harpe. The different valva justifies to maintain *borneensis* as a subsp. of *T. remicauda* Btl. Thus the nomenclature runs as follows: *Tarsolepis remicauda borneensis* Rpk e.; Lc. (*Dudusa nobilis borneensis* ex err.).